

Kosovo – ett år etter krigen

Kart: NUPI

Hvordan er rollefordelingen mellom "de fire store" i Kosovo?

UNMIK: Interim Administration Mission in Kosovo

JIAS: Joint Interim Administrative Structure

IAC: Interim Administrative Council

KFOR: Kosovo Force

KTC: Kosovo Transitional Council

KPC: Kosovo Protection Corps

KLA: Kosovo Liberation Army

KWECC: Kosovo War and Ethnic Crimes Court

KPS: Kosovo Police Service

partementene som er etablert.

KTC er et rådgivende organ der representanter fra det internasjonale samfunn og de ulike etniske og politiske grupperingene møtes. På mange måter fungerer det som et midlertidig parlament fordi det innehar en kontrolloppgave i forhold til IAC.

KPC er en uniformert gruppe som skal utgjøre et sivilt beredskapskorps, og kan sies å være en slags demilitarisert utgave av den kosovoalbanske frigjøringshæren KLA. Gruppen består av rundt 3000 fulltidsmedlemmer og 2000 reserve-medlemmer. Den ledes av Agim Ceku, KLAs tidligere militære leder. Kosovo-serberne mener tvert imot at det er en forkledd utgave av en etnisk albansk hær og er således svært mistenksomme ovenfor KPC. Den jevne kosovoalbaner ønsker at KPC skal bli den fremtidige hæren i Kosovo.

Et av de siste initiativene som er tatt omhandler en såkalt samfunnspakt for Kosovo (Pact for Kosovo Society). Formålet med 'pakten' er å definere et legalt rammeverk i interimperioden som vil kunne definere en stor grad av selvstyre for Kosovo på kommunenivå. Dette viser at UNMIK er i sin andre fase, hvor utviklingen av demokratiske institusjoner for selvstyre har startet. Avslutningen av første fase signaliserte slutten på nødhjelpen til Kosovo.

Mens det hittil ikke har vært noe særlig stort problem å få kosovoalbanerne til å delta i de felles institusjoner, har det vært

Bernard Kouchner, og like mange lokale (hvorav en serber). Dette rådet fungerer som en slags midlertidig regjering. Rådet har utøvende og lovgivende autoritet, men Bernard Kouchner har vetoret. Rådet har ansvaret for de 20 de-

svært problematisk å få med kosovoserberne. Etter hvert har det blitt en splittelse i det serbiske miljøet i Kosovo, der serberne i og rundt Mitrovica avviser ethvert samarbeid med UNMIK, mens serberne andre steder i Kosovo i større grad viser vilje til samarbeid – samtidig som de kraftig kritiserer den måten Slobodan Milosevic har håndtert konflikten i Kosovo på.

Lov og orden – og mangelen på det

Det er i dag ofte vanskelig å skille mellom etnisk begrunnet kriminalitet og vanlig kriminalitet i Kosovo. Likevel ser vi at den etnisk motiverte volden dominerer i Mitrovica, mens det i resten av Kosovo i mye større grad dreier seg om tradisjonell kriminalitet. Uansett, kriminaliteten ser i stor grad ut til å være organisert og er en av de største hindringene for stabilitet og ro i Kosovo. Det har derfor vært en hovedoppgave for det internasjonale samfunnet å bekjempe kriminaliteten. I denne prosessen har KFOR sammen med FN-politiet, **UNMIK Police**, spilt en sentral rolle.

Problemenes knyttet til lov og orden i Kosovo det siste året gjenspeiler imidlertid det faktum at et velfungerende justissystem består av tre gjensidig avhengige komponenter: Politi, domstoler og fengselsvesen. Fungerer ikke den ene, påvirker det de andre. I tillegg er ethvert rettssystem basert på en straffelov og en straffeprosesslov. Problemenes rundt straffeloven og straffeprosessloven i Kosovo ble først avklart for få måneder siden etter at kosovoalbanske dommere lenge hadde nektet å håndheve jugoslavisk lov.

Dommermangelen har også vært svært stor i Kosovo. Før krigen var de fleste dommerne serbere. I dag har disse enten forlatt Kosovo eller nektet å gjenoppta sin tidligere profesjon på grunn av frykt for represalier fra kosovoalbanerne. Domstolene er derfor blitt besatt av kosovoalbanske dommere og de fleste av disse har ikke utøvd sitt yrke siden Milosevic fratok Kosovo statusen som autonomt område i 1989. Svært mange kriminelle som har blitt pågrepet av KFOR eller FN-politiet, har blitt løslatt etter kort tid, enten fordi dommerne er blitt truet eller fordi de er bestukket. I tillegg er det avsagt dom bare i et fåtall straffesaker. Denne situasjonen førte til at UNMIK i slutten av juni i år bestemte seg for å at det

Kosovo – ett år etter krigen

Gjør rede for noen av institusjonene som er etablert etter desember 1999.

skulle være en internasjonal aktor og to internasjonale dommere i hvert dommerembete i Kosovo.

Den midlertidige administrasjonen er nå også i ferd med å etablere en domstol i Kosovos hovedstad Pristina, KWECC. Denne domstolen skal lette presset både på de lokale domstolene og på det internasjonale krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia (ICTY) i Haag. Mens Haag-tribunalet skal ta seg av 'de store fiskene' skal KWECC ta seg av de mindre. Både internasjonale og lokale dommere skal arbeide i denne domstolen og mandatet er ganske likt Haag-tribunalets, med diverse utvidelser.

FN-politiet i Kosovo skal håndheve lov og orden fram til en lokal politistyrke er etablert og klar til å overta dette ansvaret. Det var for øvrig første gang under en moderne fredsoperasjon at FN har etablert en internasjonal politistyrke med utøvende myndighet. Senere har FN gjort det samme også på Øst-Timor. Problemene rundt staffeloven og domstolene har i betydelig grad vanskeliggjort oppgavene til UNMIK Police. I tillegg har interne problemer som mangel på mannskaper og utstyr, ført til at politistyrken har blitt stilt overfor store utfordringer. FN-politiet har også fått erfare at det er vanskelig å fylle en politirolle i et samfunn når tjenestemennene verken snakker det lokale språket, kjenner kulturen eller på annen måte har tilhørighet til området. Det er derfor blitt svært viktig å etablere det nye lokale politiet, KPS, så raskt som mulig. OSSE, som har hovedansvaret for dette arbeidet, hadde i juni utdannet rundt 800 tjenestemenn og kvinner. Ca. 12 prosent av disse er enten serbere eller tilhører andre minoritetsgrupper i Kosovo.

Politisk utvikling

Lokale valg skal avholdes i oktober. Dersom alt går etter planen, vil det resultere i de første demokratisk valgte kommunestyrene. Registrering av manntall og partier foregår nå for fullt – av alle som er over 16 år og som bor i Kosovo (**habitual residency**). Dette gir ikke statsborgerskap, men identitetspapirer. Dette blir grunnlaget for

elektoratet samt all offentlig virksomhet i Kosovo. På nåværende tidspunkt er rundt 30 kosovoalbanske partier aktive i provinsen og 25 har registrert seg til valget. Av disse er det bare **Democratic League of Kosovo (LDK)** ledet av Ibrahim Rugova, **Party of Democratic Kosovo (PDK)** ledet av tidligere KLA leder Hashim Thaci, og **Alliance for the Future of Kosovo (AAK)** ledet av tidligere KLA-mann Ramush Haradinaj, som har registrert kandidater i de fleste av Kosovos 30 kommuner. Loven krever 4000 underskrifter for et kosovoalbansk parti, mens minoritetspartier må ha 500. Det er ikke registrert serbiske partier.

Likevel kan både politiske og tekniske faktorer forsinke valget. Vi må huske på at valg ikke er lik demokrati. Men i motsetning til det første valget i Bosnia etter krigen der, hvor mange av de tidligere nasjonalistiske "krigsherrene" ble valgt inn, ser det ut til at de politiske trender i Kosovo beveger seg til fordel for moderate politiske ledere og partier og vekk fra de som er nærmest KLA.

Kosovos status er fortsatt uavklart. Det partene har å forholde seg til er FN-resolusjon 1244 som garanterer jugoslavisk suverenitet over Kosovo. Den NATO-ledede KFOR-styrken kan dermed bli stående i veien for kosovoalbanernes eldgamle ønske om et selvstendig Kosovo. Det store flertallet ønsker et fritt og uavhengig Kosovo, men Kosovo-albanerne er delt i synet på om dette målet skal nås med fredelige eller voldelige midler. Mange kosovoalbanerne er krigstrøtte og ser ikke ut til å støtte de militante kosovoalbanerne i samme grad som før.

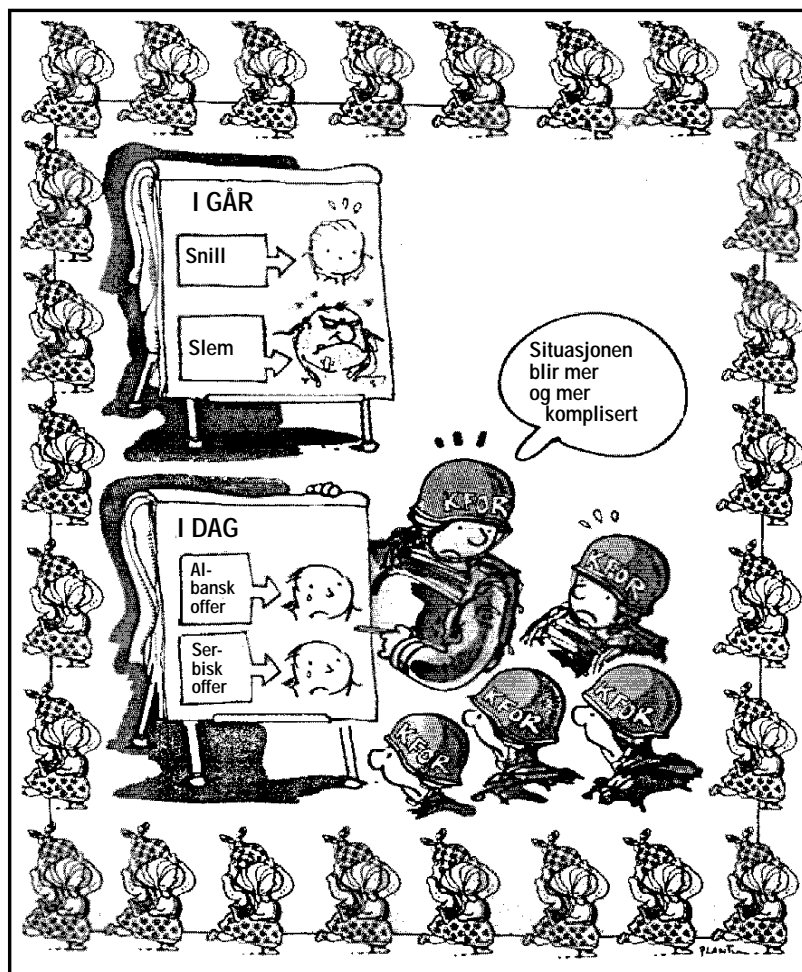
Hva er så de mulige fremtidsutsiktene? Det mest nærliggende er kanskje en fortsatt status som **delrepublikk** under Jugoslavia.

"...Kosovo er i dag helt klart et bedre sted å være enn det var for ett år siden."

Kofi Annans rapport til FNs sikkerhetsråd juni 2000

Kosovo – ett år etter krigen

Kilde: Express 1999

Diskuter ulike muligheter for den videre utviklingen i Kosovo.

Dette kan enten være i form av 1974-konstitusjonen, hvor Kosovo får utstrakt autonomi, eller det kan være av 1989-typen, hvor Kosovo får svært liten grad av selvstyre. På den annen side har ikke FN og NATO-landene vist særlig evne til å motarbeide kosovoalbanske krav om løsrivelse. Når man i tillegg vet hva flertallet av befolkningen i Kosovo ønsker, er faktisk løsrivelse et mer nærliggende alternativ. Når dette er sagt ser vi også at flere og flere land, og da særlig USA, ønsker et mest mulig kortvarig engasjement. Dette vil også legge føringer på hvordan utviklingen vil gå. Mer trolig er det kanskje da at **Kosovo deles opp**, hvor de kosovoserbiske minoritetsområdene blir serbiske mens resten blir et uavhengig Kosovo.

Kosovo kan også bli **en tredje jugoslavisk republikk**, på lik linje med Serbia og Montenegro. Dette avhenger imidlertid av hvordan situasjonen i Montenegro utvikler seg. Den 24. september skal det avholdes valg på president og nasjonalforsamling i det tidligere Jugoslavia. Sommeren 2000 ble konstitusjonen endret, noe som blant annet innebærer at president Milosevic kan

Tor T. Holm og **Kari M. Osland** arbeider ved FN-programmet på NUPI.

gjenvelges og at det skal holdes direkte valg på føderalt nivå. Det vil trolig føre til at de som er i opposisjon til regimet i Beograd vil få mindre politisk innflytelse. Montenegro har svart på dette med å varsle boikott av valgene. Over en tredjedel av befolkningen i Montenegro ønsker at landet skal løsrive seg. President- og føderasjonsvalget den 24. september samt valget i Kosovo i oktober kan føre til en opptrapping av selvstendighetskravene – både i Kosovo og Montenegro. Dette gjør det enda viktigere å tenke sikkerhet på regionalt plan.

Siste ord er ennå ikke sagt

En av målsetningene med NATO-aksjonene mot Jugoslavia var å skape et stabilt Balkan. Selv om vi kan si at situasjonen er mer stabil nå enn før den siste krigen, er det langt igjen før vi kan si at historien om Jugoslavias oppløsning er endelig slutt. Kanskje står vi på trappene til en femte "Balkan-krig" – med løsrivelse av Montenegro. Og selv om håpet om å få til et fleretnisk Kosovo sannsynligvis er tapt, er den pågående stabilisering og normalisering av sikkerhetssituasjonen samt oppbyggingen av legitime politiske institusjoner viktige skritt i riktig retning.

Alle arbeidsoppgaver: se www.nupi.no/pub/hhd/arb.html

Hvem har ansvaret for hva?

Rollefordelingen er slik, jamfør resolusjon 1244 fra Sikkerhetsrådet:
FN: Administrasjon samt lov og orden.
UNHCR: Humanitær assistanse.
OSSE: Institusjonsbygging og demokratisering.
EU: Gjenoppbyggingsprosessen.
NATO: Sikkerhet.

KOSOVO – ett år etter krigen

Tor T. Holm og Kari M. Osland

Krigen i Kosovo varte fra 24. mars til 10. juni i fjor. 78 dager eller 11 uker med krig, og en gruffull flyktningetragedie med store menneskelige omkostninger. Så skulle Kosovo bygges opp igjen.

- Hva har det internasjonale samfunnet fått til i året som har gått?
- Hvilke utfordringer gjenstår?
- Hvordan er framtidsutsiktene for Kosovo?

Gjenoppbyggingen av Kosovo

Gjenoppbyggingen etter Kosovo-krigen skiller seg vesentlig fra liknende prosesser etter Balkan-krigene på 90-tallet. Mens Slovenia, Kroatia og Bosnia og Herzegovina hadde republikkstatus med stor grad av selvstyre innenfor Jugoslavia, så hadde Kosovo status som delrepublikk med svært begrenset selvstyre. I tillegg var legitime, politiske institusjoner nærmest ikke-eksisterende i Kosovo etter krigen, samt at det eksisterte et vakuum i den interne sikkerhetssektoren (politi, lov og orden).

De viktigste oppgavene for det internasjonale samfunn i Kosovo synes derfor å være å normalisere regionen sikkerhetsmessig samt å bygge opp nye og legitime politiske institusjoner. Sikkerhets-situasjonen er preget av at mer enn 200 000 ikke-albanere, i følge Røde Kors, har flyktet eller blitt fordrevet fra Kosovo siden juni i fjor, mens rundt 500 er blitt

drept. Disse er hovedsakelig serbere, sigøynere og tyrkere. De politiske motsetningene er store. Kosovoalbanerne ønsker selvstendighet, kosovoserberne ønsker reintegrering. FN ønsker på sin side at alle folkegruppene i Kosovo kan leve side om side. Sommeren 2000 så vi også de første reaksjonene fra kosovoalbanere som ønsker at den internasjonale militære styrken i Kosovo, KFOR, skal trekke seg ut. Dette skjedde blant annet etter at KFOR gjorde store våpenbeslag blant kosovoalbanerne, og FN lovet kosovoserberne økt beskyttelse.

Det internasjonale samfunnets rolle

Siden juni i fjor har Kosovo vært under internasjonalt styre, representert ved FN-institusjonen UNMIK som blir ledet av franskmannen Bernard Kouchner.

Som ledd i oppbyggingen av politiske institusjoner etablerte UNMIK i desember 1999 en midlertidig styringsstruktur bestående av lokale og internasjonale aktører (JIAS). Meningen er at de internasjonale representantene etter hvert skal byttes ut med lokale. Det er første gang i historien at FN "deler" administrasjonsstyringen med lokalbefolkningen.

Innenfor denne strukturen er det etablert følgende institusjoner:

IAC er et administrativt interimstyre, bestående av fire FN-representanter, deriblant lederen

Kosovoalbanske flyktninger

Spillet om Kosovo ble også en gruffull flyktningetragedie med store menneskelige omkostninger.
Kilde: Scanpix

